

KICHIK HAYKALCHALARNING HAYKALTAROSHLIKDAGI O'RNI

Yorqulov To'lagan

SamDAQU "San'at" kafedrası

katta o'qituvchisi

Baxriddinova Zarina Farxod qizi

SamDAQU "San'at" kafedrası

o'qituvchisi

ORDID 0009-0005-0196-7074

Annotatsiya: *Ushbu maqolamda kichik haykalchalarning hajmi kichik, ammo mazmuni jihatidan katta badiiy asar ekanligini. Ular inson, hayvon, mifologik obraz yoki abstrakt shakllarni ifodalashi mumkinligi. Kichik haykallar ko'pincha dekorativ, yodgorlik, diniy yoki ramziy maqsadlarda yaratilishi haqida barcha ma'lumotlarga ega bo'lasiz.*

Kalit so'zlar: *Haykaltaroshlik, san'at, estetik, miniature, mifologik, qadimgi davrlar, antik davr, o'rta asrlar, zamonaviy davr, kompozitsiya uyg'unligi, proporsiya muvozanati, detallarning aniqligi, material tanlashdagi mahorat, badiiy obrazning kuchli.*

Haykaltaroshlik insoniyat tarixining eng qadimiy san'at turlaridan biri bo'lib, u inson hissiyotlari, dunyoqarashi va estetik qarashlarini moddiy shaklda ifodalash imkonini beradi. Ushbu san'at turining eng muhim yo'nalishlaridan biri — bu kichik hajmli haykalchalar (miniatura haykallar)dir. Ular o'zining ixchamligi, nozik ishlanishi va g'oyaviy teranligi bilan haykaltaroshlikda alohida o'rin egallaydi.

Kichik haykalchalar tushunchasi va ularning ahamiyati

Kichik haykalchalar — bu hajmi kichik, ammo mazmuni jihatidan katta badiiy asarlardir. Ular inson, hayvon, mifologik obraz yoki abstrakt shakllarni ifodalashi mumkin. Kichik haykallar ko'pincha dekorativ, yodgorlik, diniy yoki ramziy maqsadlarda yaratiladi.

Bu turdagi haykallar san'atning ixcham shakli bo'lib, haykaltaroshdan nozik did, yuqori darajadagi texnik mahorat va tafsilotlarga e'tibor talab etadi. Kichik hajmga qaramay, ularning badiiy ifodasi katta hajmdagi monumental asarlarga teng darajada kuchli bo'lishi mumkin.

Tarixiy taraqqiyot bosqichlari

Kichik haykalchalar qadim zamonlardan beri inson hayotining bir qismi bo'lib kelgan.

1. Qadimgi davrlar: Misr, Mesopotamiya, Hindiston va O'rta Osiyo hududlarida diniy marosimlar uchun ishlatilgan haykalchalar topilgan. Ular ko'pincha tangrilar, hayvonlar yoki afsonaviy mavjudotlar shaklida bo'lgan.

2. Antik davr: Yunon va Rim davrida haykaltaroshlik yuqori darajada rivoj topdi. Kichik bronza va marmar haykalchalar uy bezaklari yoki xotira buyumlari sifatida ishlatilgan.

3. O'rta asrlar: Bu davrda diniy mazmundagi kichik haykallar — avliyo va farishtalar tasvirlari keng tarqaldi. Ular ibodatxonalarda, zargarlik buyumlarida va ko'chma ikonalar tarkibida ishlatilgan.

4. Uyg'onish davri: Miniatura haykallar san'at asari sifatida o'zining eng yuqori cho'qqisiga chiqdi. Leonardo da Vinchi, Mikelanjelo, Donatello kabi ustalar kichik shakllarda ham yuksak badiiy ifoda yaratganlar.

5. Zamonaviy davr: Bugungi kunda kichik haykallar avangard, abstrakt, kontseptual san'atda keng qo'llanilmoqda. Ular metall, plastmassa, gips, keramika va hatto 3D bosma materiallardan tayyorlanadi.

Badiiy va estetik jihatlar

Kichik haykalchalar hajman kichik bo'lsa-da, ularda:

- kompozitsiya uyg'unligi,
- proporsiya muvozanati,
- detallarning aniqligi,
- material tanlashdagi mahorat,
- badiiy obrazning kuchli ifodasi katta ahamiyat kasb etadi.

Bu haykallar inson ruhiyatiga yaqin bo'lgan, mayin hissiyotlarni aks ettiruvchi asarlar sifatida qadrlanadi. Har bir kichik haykalcha o'z ichida bir dunyo, bir hikoyani yashirgan bo'ladi.

Zamonaviy haykaltaroshlikda kichik haykalchalarning o'rni

Bugungi san'atda kichik haykallar:

- galereya va muzey ekspozitsiyalarida,
- uy va ofis interyerlarida,
- san'at yarmarkalarida,
- suvenir va kolleksiya buyumlari sifatida keng qo'llaniladi.

Zamonaviy texnologiyalar (masalan, 3D modellashtirish va raqamli haykaltaroshlik) kichik haykalchalarni yaratishda yangi imkoniyatlarni ochdi. Endi haykaltaroshlar an'anaviy loy, gips yoki tosh bilan bir qatorda, raqamli vositalar yordamida ham o'z g'oyalarini amalga oshirishmoqda.

Xulosa

Kichik haykalchalar — bu haykaltaroshlik san'atining nozik, ammo mazmunan chuqur yo'nalishi bo'lib, u inson tafakkuri va ijodkorligining beqiyos namunasi. Ular insoniyat tarixining har bir davrida o'ziga xos ma'naviy, estetik va madaniy qadriyatlarni ifodalab kelgan. Zamonaviy san'atda ham kichik haykalchalar o'z dolzarbligini yo'qotmay, aksincha, yangi texnologiyalar bilan uyg'unlashgan holda yanada boyib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qodirov, A. Haykaltaroshlik san'ati asoslari. – Toshkent: Kamalak nashriyoti, 2018.
2. Rasulova, N. O'zbekiston tasviriy san'ati tarixi va rivoji. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.

3. Karimov, B. Miniatura san'ati va haykaltaroshlikning o'zaro aloqasi. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019.

4. Nurmatova, D. Zamonaviy haykaltaroshlik tendensiyalari. – Buxoro: Fan va texnologiya, 2021.

5. Xasanov, Sh. O'zbekiston haykaltaroshlik maktabi va uning rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: San'at, 2017.

6. O'zbekiston Badiiy Akademiyasi to'plami: Haykaltaroshlikda yangi yo'nalishlar. – Toshkent, 2022.